

POSTANOWIENIE

20 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 20 grudnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J.U., M.U., B.U.-J.
przeciwko Bank (...) spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank (...) spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 9 marca 2023 r., I ACa 1601/22,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 5451 (pięć tysięcy czterysta pięćdziesiąt jeden) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 30 czerwca 2022 r. Sąd Okręgowy w Toruniu ustalił, iż umowa kredytu budowlano-hipotecznego podpisana 19 maja 2008 r. pomiędzy powodami J.U., M.U. i B.U. – J.(wówczas U.) a Bankiem (...) spółką akcyjną w W. jest nieważna, zasądził od pozwanego Bank (...) spółki akcyjnej w W. na rzecz powodów łącznie kwotę 4 034,78 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie

od 3 maja 2022 r. do dnia zapłaty; 125 898,15 CHF wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 3 maja 2022 r. do dnia zapłaty i orzekł o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z 9 marca 2023 r. - orzekając na skutek apelacji pozwanego – zmienił zaskarżony wyrok w punkcie II w ten tylko sposób, że odsetki ustawowe za opóźnienie zasądził do 17 listopada 2022 r., oddalając powództwo o odsetki w pozostałym zakresie i zastrzegł, że pozwany korzystając z prawa zatrzymania jest uprawniony do wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia zasądzzonego na rzecz powodów, do czasu zaofiarowania przez powodów pozwanemu kwoty 300 000 zł obejmującej wartość wypłaconego powodowi kapitału kredytu albo zabezpieczenia roszczenia pozwanego o zapłatę tej kwoty, oddalił apelację w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego.

Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Jego zdaniem w sprawie występują istotne zagadnienia prawne sprowadzające się do odpowiedzi na pytania:

(1) „Czy zawarte w regulaminie do umowy klauzule przeliczeniowe należy oceniać jako dotyczące głównych świadczeń stron, także w sytuacji, gdy umowa o kredyt od początku swojego obowiązywania dopuszczała wypłatę i spłatę kredytu bezpośrednio w walucie obcej, bez zastosowania określonego w Regulaminie mechanizmu przewalutowania, który miał charakter subsydiarny i z którego kredytobiorca w ogóle nie korzystał podczas spłaty rat kredytu?”;

(2) „Czy w przypadku uznania przez Sąd, że regulamin do umowy (określającej kwotę kredytu w walucie obcej i zobowiązującej kredytobiorcę do spłat w walucie obcej) zawiera niedozwolone klauzule przeliczeniowe powoduje upadek całej umowy kredytu, czy też jest możliwe jej dalsze wykonywanie jako umowy o kredyt walutowy sensu stricto?”;

(3) „Czy konsument będący stroną umowy kredytu walutowego, którego fakultatywną walutą wykonania zobowiązania, obok możliwości jego wykonywania bezpośrednio w walucie kredytu (wypłaty i spłaty), jest złoty polski, obarczony jest nieograniczonym ryzykiem deprecjacji waluty polskiej w stosunku do waluty obcej,

która w konsekwencji może skutkować wzrostem wysokości raty i salda zadłużenia z tytułu zaciągniętego kredytu w przeliczeniu na PLN, w sytuacji gdy na podstawie postanowień umownych obowiązujących od samego momentu jej zawarcia, przysługuje mu prawo do przewalutowania kredytu na walutę krajową, w której uzyskuje wynagrodzenie, a podjęcie decyzji, co do skorzystania z przedmiotowego prawa nie jest uzależnione od wyrażenia przez bank jakiegokolwiek zgody czy uiszczenia na rzecz kredytodawcy dodatkowego wynagrodzenia, co pozwoliłoby na całkowite wyeliminowanie ryzyka walutowego związanego z zawartą umową kredytu walutowego, a tym samym czy zasadnym jest przyjęcie, że w sytuacji zawarcia przez konsumenta umowy kredytu walutowego, na mocy której konsument w dowolnie wybranym przez siebie momencie może dokonać przewalutowania kredytu do waluty krajowej, dochodzi do ukształtowania postanowień umowy w taki sposób, który skutkowałby naruszeniem interesu konsumenta i to w stopniu rażącym?”.

Ponadto zdaniem skarżącego istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, a która polega na potrzebie przesądzenia, czy prawidłowa jest wykładnia art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i § 2 k.c. przewidująca, że w przypadku dokonywania przez kredytobiorcę spłat na poczet zobowiązania, w razie stwierdzenia nieważności stosunku prawnego, będącego podstawą świadczenia, zwrotowi podlega kwota pieniężna o wartości nominalnej, bez ustalenia jej wartości na moment spełnienia świadczenia, w sytuacji, gdy przedmiotem świadczenia była kwota pieniężna wyrażona w walucie obcej, której wartość od czasu spełnienia świadczenia przez zubożonego względem waluty krajowej znacząco wzrosła z przyczyn obiektywnych, tak że na moment wyrokowania odzwierciedla obiektywnie znacznie wyższą wartość niż na moment jej uiszczenia, wskutek czego w wyniku wydania wyroku zubożony stanie się nienależnie wzbogacony o wzrost kursu waluty obcej względem waluty krajowej.

Niezależnie od powyższego skarżący podniósł, że w niniejszej sprawie doszło do nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji z uwagi na orzekanie przez ten Sąd w składzie jednoosobowym.

Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wnieśli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie natomiast wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga

wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Nie istnieje przy tym istotne zagadnienie prawne ani potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia oraz wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (zob. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.; z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl.; i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

W kontekście zagadnień prawnych przedstawionych przez skarżącego przede wszystkim podkreślenia wymaga, że z wiążącej Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia wynika, że powodowie zawierając umowę kredytową chcieli uzyskać złote polskie, a nie franki szwajcarskie i w takiej też walucie kredyt miał być wypłacony i spłacany. Sądy obu instancji dokonując wykładni umowy łączącej strony – także w kontekście przywoływanych przez skarżącego postanowień Regulaminu – uznały, że strony zawarły umowę kredytu denominowanego, a nie umowę kredytu walutowego, jak zakłada skarżący. Ponadto, abuzywna była nie tylko klauzula przeliczeniowa, ale także klauzula ryzyka walutowego w związku z ekspozycją powodów na nieograniczone ryzyko walutowe, bez realizacji obowiązku informacyjnego spoczywającego na pozwanym w wymaganym standardzie. Kwestionowanie w motywach wniosku stanowiska Sądu Apelacyjnego w tym przedmiocie w dużym stopniu sprowadza się do zarzucania wadliwego stosowania prawa w okolicznościach sprawy, a nie formułowania istotnych zagadnień prawnych wymagających zaangażowania Sądu Najwyższego.

Przyjęcie skargi do rozpoznania nie uzasadniają zatem sformułowane przez skarżącego zagadnienia prawne, które odnoszą się do kwalifikacji zawartych w regulaminie do umowy klauzul przeliczeniowych, jako głównych świadczeń stron, w przypadku gdy kredytobiorca miał możliwość skorzystania z wypłaty i spłaty kredytu bezpośrednio w walucie obcej, z czego nie skorzystał, wykorzystując subsydiarny mechanizm przewalutowania oraz skutków zawarcia w regulaminie takich

postanowień z perspektywy możliwości jej utrzymania w mocy jako kredytu walutowego, a także obarczenia kredytobiorcy w takiej sytuacji nieograniczonym ryzykiem kursowym.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje obecnie pogląd, że zastrzeżone w umowie kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej klauzule kształtujące mechanizm indeksacji określają główne świadczenie kredytobiorcy w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. Dotyczy to również postanowień, które wiążą się z obciążeniem konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 21 czerwca 2021 r., II CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 4 kwietnia 2019 r., I CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; zob. także wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16 i z 3 października 2019 r., C-260/18).

W wyroku z 21 września 2023 r., C-139/22, *AM i PM przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:692, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił natomiast, że włączenie do umowy zawartej z konsumentem dwóch alternatywnych warunków dotyczących wykonania tego samego obowiązku ciążącego na konsumentce, z których jeden jest nieuczciwy, a drugi zgodny z prawem, pozwala przedsiębiorcy na spekulowanie, że przez brak informacji, nieuwagę lub niezrozumienie konsument wykona zobowiązanie zgodnie z warunkiem, który powoduje znaczącą nierównowagę praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

W konsekwencji postanowienie umowne regulujące sposób wykonania umowy, które należy zakwalifikować jako nieuczciwe, nie traci tego charakteru z tego powodu, że umowa przewiduje możliwość jej wykonania w inny (uczciwy) sposób. Stanowisko to, w nawiązaniu do powołanego wyroku, wyrażono także w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23 i postanowienie Sądu Najwyższego z 9 listopada 2023 r., I CSK 4078/22).

W zakresie zagadnienia trzeciego oraz wątpliwości dotyczących wykładni art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i § 2 k.c. wskazać należy, że przyjmowany w judykaturze skutek w postaci upadku umowy kredytu w związku ze stwierdzeniem

abuzywności klauzul składających się na mechanizm indeksacji odnosi się także do takich umów, w których zobowiązanie opiewało na walutę obcą, a wypłata kredytu mogła nastąpić i nastąpiła w złotych polskich. W sytuacji, w której konsument ubiegał się o kredyt wskazując jego kwotę w złotych, i w takiej też walucie doszło do wypłaty kredytu, utrzymanie tego rodzaju umowy w mocy przy założeniu jej dalszego wykonywania wyłącznie w walucie obcej (jako tzw. kredyt walutowy) zniekształcałoby wolę stron ukierunkowaną od początku na wypłatę kredytu w walucie krajowej i jego opcjonalną obsługę w tej walucie. Działanie takie w istocie odpowiadałoby zatem uzupełnieniu umowy treścią niezgodną przez strony (zob.m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22; z 15 września 2023 r., II CSKP 1356/22; i z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1461/22; a także postanowienia Sądu Najwyższego z 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22; i z 30 czerwca 2023 r., I CSK 3468/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

Odnosząc się zaś do rozliczeń między bankiem a kredytobiorcą w związku z upadkiem umowy kredytu po wyeliminowaniu z niej klauzul abuzywnych, kwestia ta została wyjaśniona w motywach uchwały Sądu Najwyższego z 16 lutego 2020 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40 i uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21. Z uchwał tych wynika w szczególności, że konsekwencją nieważności umowy kredytu jest konieczność zwrotu przez bank na rzecz kredytobiorcy płatności dokonanych z tytułu umowy kredytu jako nienależnego świadczenia (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.), przy czym roszczenie o zwrot tych płatności jest niezależne od roszczenia banku o zwrot wypłaconego kredytu. Jeżeli zatem kredytobiorca dokonywał płatności w walucie obcej, to zwrotowi podlega kwota płatności zrealizowanych w tej walucie. Dla wartości zubożenia kredytobiorcy nienależnie świadczącego w walucie indeksacji na chwilę wyrokowania (art. 316 § 1 k.p.c.) miarodajny jest bieżący kurs waluty indeksacji.

Sąd Najwyższy badając wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie dopatrywał się również okoliczności, które w ramach przedsądu ma obowiązek brać pod uwagę z urzędu. Podstawy takiej – wbrew stanowisku skarżącego - nie stanowi rozpoznanie sprawy przez Sąd drugiej instancji w składzie jednoosobowym.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego kwestia niedostatecznie legitymowanego i nieproporcjonalnego - w świetle art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP - obniżenia standardu ochrony sądowej przez odstąpienie od kolegialności orzekania w sądzie drugiej instancji została wyjaśniona w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasadzie prawnej – z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, w której przyjęto, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15 z.zs1 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID – 19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2021 r., poz. 2095 z późn. zm.) ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne do ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia - brak tego ograniczenia byłby bowiem niepożądany ze społecznego punktu widzenia i prowadziłby do nadwyrężenia powagi władzy sądowniczej oraz wizerunku sądownictwa - nie znajduje zatem zastosowania w badanej sprawie, w której Sąd Apelacyjny orzekał w składzie jednoosobowym w dniu 9 marca 2023 r., a zatem przed datą podjęcia uchwały.

Z tych względów – uznając, że argumentacja przedstawiona we wniosku w zestawieniu z przywołanym orzecznictwem Sądu Najwyższego oraz orzecznictwem unijnym - nie stwarza podstawy do kolejnej wypowiedzi Sądu Najwyższego w przedstawionej przez skarżącego problematyce, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2023, poz. 1964, ze zm.).

[A.T.]

[a.t]